

grammatica

De discussie over het grammatica-onderwijs woedt voort. Verontwaardiging en woede troffen de Adviescommissie Leerplanontwikkeling Moedertaal, die zich heeft uitgesproken tegen het ontleden in de basisschool. Gaat Nederland ten onder?

Ook Moer kan niet langer zwijgen, en doet in de navolgende vier bijdragen een poging terzake te komen. Eerst doet Bartie Thijs verslag van een niet zo verhelderende Levende-Talen-bijeenkomst over het ACLO-M-advies. Vervolgens geeft Hanneke de Bode de traditionele schoolgrammatica de plaats die haar toekomt: handig voor wie zich ook in de strijd wil storten. Helge Bonset bespreekt een als alternatief voor het traditionele grammatica-onderwijs gepresenteerde methode Je weet niet wat je weet. Hij toetst deze snel terrein-winnende leergang voor de brugklas op het criterium van de Normale Functionaliteit. Hierover schreef Bonset in Moer 1978: 5. Tenslotte een kritisch stukje van Wim van Calcar over een onvolwassen grammaticaboek voor volwassenen.

Bartie Thijs

HET GRAMMATICA-ADVIES IN DISCUSSIE

Op zaterdagmorgen 18 november waren meer dan vijftig mensen naar de aula van de Spaarnehsholengemeenschap gekomen om te discussiëren over het grammatica-advies van de Aclo-Moedertaal. Een discussie die, behalve in Haarlem, ook gevoerd werd in Deventer, Tilburg, Voorburg en Groningen. Organisator van dit geheel: de Vereniging van Leraren in Levende Talen. De opzet was dat de leden van een forum, bestaande uit voor- en tegenstanders van het advies, hun me-

ning over het advies zouden geven en dat de mensen in de zaal met de forumleden van gedachten zouden wisselen.

Het hoofdbestuur hoopte 'op deelnemers uit alle sectoren van het onderwijs, maar ook van daarbuiten (ouders bijvoorbeeld)'. (*Levende Talen* oktober 1978, p. 505.) Of het publiek inderdaad zo breed was als het hoofdbestuur hoopte, betwijfel ik: in ieder geval waren de discussiebijdragen vrijwel alleen afkomstig van leraren aan het

voortgezet onderwijs en aan de pedagogische academie.

Resultaat van de discussie is mijns inziens dat het duidelijk geworden is dat een genuanceerde meningsvorming over het rapport noodzakelijk is, genuanceerder dan de meningsvorming, om niet te zeggen stemmingmakerij die plaatsvindt naar aanleiding van persberichten. Zo werd benadrukt dat de Aclo-M in de allereerste plaats strijd wil voeren tegen het verplichte karakter van het ontleden-met-traditionele-termen, dus niet tegen iedere vorm van grammatica-onderwijs op de lagere school. Ook werd het idee dat een voorstander van grammatica op de lagere school per definitie een traditionalist is, sterk gerelativeerd: iemand die vóór een bepaalde vorm van grammatica-onderwijs is, kan tegelijkertijd de felste kritiek hebben op de praktijk die op dit moment gangbaar is.

Standpunten

Ter illustratie volgen hier kort de standpunten van de forumleden:

— De heer *Kamer* (SLO) benadrukte, dat het in het rapport gaat om de rol die het grammatica-onderwijs speelt bij de selectie van leerlingen voor het voortgezet onderwijs. Die selectieve rol wordt afgekeurd.

— Mevrouw *Van Dort*: Kinderen zouden spelenderwijs gevoel voor structuren moeten ontwikkelen. Hiervoor is een nieuwe opzet van het grammatica-onderwijs noodzakelijk. Zij wees bijvoorbeeld op haar eigen methode *Je weet niet wat je weet ...* Zij was tegenstander van het advies omdat dat de indruk wekt helemaal tegen grammatica-onderwijs te zijn, naar haar zeggen. Door mensen in de zaal werd zij echter beschouwd als voorstander van het advies, in zoverre zij het gangbare grammatica-onderwijs afkeurt.

— De heer *Leeflang* was het wel ongeveer met het advies eens: voorzover grammatica nodig is voor spelling of vreemde-talenonderwijs, zal men het zoveel mogelijk moeten bijbrengen langs de weg van inductie en analogie. In taalbeschouwingsonderwijs moet verder de nadruk liggen op die activiteiten die de communicatievaardigheden vergroten. Voorbeeld: het verhelderen van het verschil tussen 'Neem me niet kwalijk' en 'Krijg de kolere ...'. Hij was fel tegen de door mevrouw Van Dort geïntroduceerde methode, die hij zag als de zoveelste vorm van het binnendragen van

academische geleerdheid in de school.

— De heer *Fossen* stelde, dat de vraag of grammatica-onderwijs op de lagere school moet, niet de meest belangrijke vraag is. Voor hem stond voorop dat het lager onderwijs het kind helpt zich op basis van zijn eigen mogelijkheden verder te ontwikkelen. De ene groep kinderen zal dan ook verder komen dan de andere, óók met grammatica. Het voortgezet onderwijs moet dan dáár beginnen, waar het lager onderwijs opgehouden is.

— De heer *Meyst* tenslotte vond het, vanuit het onderwijs in vreemde talen toch wel erg wenselijk dat de kinderen aan het eind van de basisschool enig gevoel voor taalstructuur bijgebracht wordt. Het gaat om inzicht in de bouwstenen van de taal en de verbanden tussen die bouwstenen, en niet om termen, stelde hij.

Stellingen

Het positieve van de bijeenkomst is hiermee wel geschetst. Levende Talen was namelijk op de gedachte gekomen de zaal te laten stemmen over een aantal stellingen. Die luiden als volgt:

- 1 Goed spellen zonder basiskennis van de traditionele grammatica is mogelijk.
- 2 Zonder kennis van elementaire begrippen van de grammatica van de moedertaal kunnen vreemde talen niet goed aangeleerd worden.
- 3 Aan goede leerlingen van de basisschool mag onderwijs in de traditionele grammatica niet onthouden worden.
- 4 Het onderwijs in de traditionele grammatica bevordert de ontwikkeling van het abstractievermogen.

Nu zijn deze stellingen, zoals mensen in de zaal ook opmerkten, veel te algemeen, de erin voorkomende begrippen zijn voor velerlei uitleg vatbaar. In stelling 1 bijvoorbeeld wordt geen onderscheid gemaakt tussen de spelling van de werkwoordsvormen en de spelling van de overige woorden; er wordt niet afgebakend wat basiskennis is; het is ook niet duidelijk of 'goed spellen' inhoudt: goed of zelfs foutloos actief spellen, of: het vermogen bezitten spelfouten achteraf te corrigeren. Maar niet alleen de inhoud van de stellingen ontmoette kritiek, vooral het feit dat het hoofdbestuur besloten had om de zaal te laten stemmen over de stellingen wekte woede. Dat er gestemd zou worden had immers niet in het convocaat ge-

staan. Stemming zou bovendien ridicuul zijn, omdat deze bijeenkomst geen vergadering van leden was, maar een openbare bijeenkomst, waarbij de deelnemers niets of niemand vertegenwoordigden.

Zodra de voorzitter bekend gemaakt had dat er toch gestemd moest worden, ontstond er in de zaal grote heisa. De voorzitter poogde nog de gemeenten te bedaren door de aanwezigen erop te wijzen dat zij 'het veld' vertegenwoordigden en dat zij er toch recht op hadden om door middel van een stemming invloed uit te oefenen op de standpuntbepaling (het standpunt van Levende Talen?). Maar de aanwezigen voelden zich geen 'veld', en namen een motie aan waarin het stemmen afgekeurd werd. Er kwam daarna inderdaad geen stemming. Wat er wel kwam was een mistige discussie over de stellingen, die nauwelijks iets toevoegde aan de reeds gehouden praatjes van de forumleden.

Inhoudelijk gezien was de discussie erg beperkt. Over het geheel genomen was de neiging sterk om

organisatorische aspecten te laten domineren boven meer theoretische. Vandaar de uitgebreide verhalen over en voorbeelden van coördinatie. Coördinatie tussen lager en voortgezet onderwijs; coördinatie tussen leraren moedertaal en leraren vreemde talen in het voortgezet onderwijs. Schijnbaar praatten de meesten hierover zonder er duidelijke doelstellingen op na te houden ten aanzien van grammatica- en, breder, moedertaal-onderwijs. Maar in feite liepen er allerlei doelstellingen door elkaar heen: aanhangers van Grifioen legden de nadruk op de beschouwing van taalgebruik, waarbij grammatica nauwelijks een plaats heeft; de 'traditionele' leraren legden het accent op de, normatief te beoordelen, resultaten (bijvoorbeeld 'correcte spelling') waarvoor grammatica alleen een middel zou zijn; en tenslotte was er het standpunt van mevrouw Van Dort, waarbij structuurinzicht bijna een waarde-op-zich is. Het is erg jammer dat deze verschillende opvattingen niet zijn geëxpliciteerd en niet inhoudelijk tegen elkaar zijn afgezet.

Hanneke de Bode

JAN SLAAT PIET WORDT DOOR JAN GESLAGEN

Heeft leren ontleden nut?

De discussie

Voorstanders van leren ontleden op school zijn in het algemeen overtuigd van één of meer van de volgende voordelen:

- het vergroot de taalvaardigheid;
 - het helpt bij het leren van vreemde talen;
 - het helpt om goed te leren spellen;
 - het leert logisch en helder denken;
 - het leert abstraheren;
 - het maakt leerlingen bewust van taalstructuren;
 - het maakt leerlingen bewust van wat ze doen als ze taal gebruiken;
 - het bevordert het taalgevoel;
 - het onderscheidt goede van slechte leerlingen.
- Tegenstanders brengen daar dingen tegenin als:
- de genoemde voordelen zijn nooit aangetoond en erg dubieus;
 - het grammatica-onderwijs gaat de meeste leerlingen boven de pet; zodoende leren ze geen ontleden en kunnen ze er ook moeilijk iets

aan hebben;

- als leerlingen al kunnen ontleden, dan is dat meestal een kwestie van foefjes, niet van taalbegrip;
- als die leerlingen die wél leren ontleden daarvoor al een grotere taal-, spel- of denkvaardigheid zouden krijgen (hetgeen verre van bewezen is), dan betekent dat nog niet dat ze die vaardigheden niet op betere manieren zouden kunnen verwerven;
- leraren in vreemde talen moeten de grammaticale begrippen die ze nodig vinden zelf maar onderwijzen;
- leren ontleden demotiveert vele leerlingen en veroorzaakt een negatieve instelling tegenover het taalonderwijs;
- het hanteren van ontleden als selectiemiddel is ongewenst of zelfs onethisch.

Doordat vele voorstanders van grammatica-onderwijs het kennen van grammaticale begrippen of het kunnen ontleden zien als belangrijke, door de 'afschaffers' bedreigde, cultuuroederen, verloopt